

דף סיכום בחינה**מזהה בחינה: 001000267057 מזהה סטודנט: 287562****שם קורס: ספרות השות**

מספר שאלה	ניקוד מירבי	ציון
1	25.00	22.00
2	25.00	25.00
3	25.00	25.00
4	25.00	
5	25.00	25.00

ציון בחינה סופי : 97.00**הבחינה הבדוקה בעמודים הבאים**

ספרות השו"ת

משפט עברי - קורס בחירה 99-570-01

שנה"ל תשפ"ג 2022-23 סמסטר א

מועד א

ד"ר לוי יצחק קופר

הנחיות כלליות

הנמשך הבחינה: שעה וחצי (1:30).

ספרים סגורים

בחרו ארבעה נושאים (מתוך חמישה), וכתבו עליהם, תוך ציון דוגמאות מתאימות, לאור הנלמד בקורס.

מגבלה: 300 מילים לכל נושא.

כל תשובה: 25 נקודות, סה"כ 100 נקודות.

יש לכתוב בצורה **בהירה** ותמציתית, תוך הפגנת **ידע** ו**הבנה** של החומר הנלמד בקורס.

יש לציין דוגמאות של פוסקים ו/או סוגיות שעלו בשיעורים.

תוספת של מידע שלא נלמד בשיעורים – לא תוסיף, אך תגרע מהמקום המוקדש לתשובה עניינית.

תקופת הגאונים הייתה בין המאה ה-6 למאה ה-11 לספירה. בתקופה זו החלה להיווצר סוגה ספרותית נפרדת של שו"ת.

התואר "גאון" ניתן לראשי הישיבות הגדולות בבל- סורא ופומבדיתא, לקוח מהפסוק: "יבחר לנו את גאון יעקב אשר אהב סלה".

השו"ת בתקופה זו התאפיין בתשובות קצרות- למשל בשאלה על חומץ בין יין, התשובה נכתבה בקיצור. הסיבות לכך הן: א. כיוון שלגאונים הייתה סמכות רבה הם לא היו צריכים להסביר את תשובתיהם ב. הגאונים רצו לתת תשובות ברורות ולכן לא האריכו במילים. ג. יכול להיות שהנייר היה יקר והרבה אנשים לא ידעו קרוא וכתוב באותם ימים ד. יכול להיות שהטקסט עבר עריכה ה. יכול להיות שחששו מלכתוב דברי תורה.

לרוב הרבנים היו **כותבים יחד** את התשובות לשאלות שנשאלו.

התשובות נכתבו בשפות ארמית, עברית ובביטויים משפות שונות.

התשובות נכתבו עם **שמות בדויים** (ראובן, שמעון וכו') כי החשיבות היתה הנפקות ההלכתית משפטית ולא שמות האנשים (לדוגמא השאלה עם הפשרה).

השאלות נשלחו יחד עם סכום כסף תרומה לישיבה והתשובות חזרה היו מלאות בדברי שבח וברכה על התרומה שניתנה (לדוגמא השאלה על הכלי מצופה הסידי).

בנוסף, הגאונים שימשו גם כמקור לביאור מילים קשות ובכך מיצבו את סמכותם כיוון שענו על מגוון שאלות. (לדוגמא פירשו את המילה גונדלית- כתיבה משמאל לימין כמו ביוונית, או את המילה אספרגוס אשר היה ספק האם פירושה הוא ירק או שמא שיכר).

תקופת הגאונים עיצבה את כל ספרות השו"ת וההלכה ויצרה רשת תקשורת בינלאומית בין הקהילות היהודיות, רשת תקשורת זו אף חיזקה את הפריפריה ההלכתית ונתנה כוח גם לשואלים שבהמשך אף הפכו לנשאלים.

לדוגמא- קירואן שלחו שאלה לרב שרירא גאון אך בהמשך הפכו למוקד הלכתי משמעותי ואף הרי"ף ורבנים גדולים אחרים יצאו מקירואן.

תשובות מכוננות- הרב עמרם גאון יצר את סידור התפילה המוכר לנו עד היום כמענה לשאלת שו"ת. בסידור זה חידש חידושי צורה (סדר התפילה), ותוכן (ברכות התורה, ו"הוראות הפעלה").

איגרת רב שרירא- באיגרת זו כתוב כל המסד של השתללות ההלכה וחלוקה לתקופות, איגרת זו בעלת חשיבות רבה.

22
(1)

חסרה התייחסות לתקופה כמעצבת את תכני המשפט היהודי, תבניות המשפט היהודי.

הרב משיב על השאלה ההלכתית האם אפשר להדליק נרות חנוכה בנרות חשמל.

הרב עונה תשובה חדשנית וטוען שוודאי שניתן להדליק את נרות החנוכה בדרך זו ודבר זה פשוט בעיניו כיוון ש1.הדלקה- הפעלת החשמל נחשבת להדלקה לדעתו (בשונה מהרב עוזיאל). 2. נר- חוטי הלהט נחשבים לנר. הרב סובר כי האור נדלק יפה בנרות חשמל ואפילו עניים היום כבר לא מתשמישים בשמן זית ולכן פשוט **בעיניו שראוי להדליק את נרות החנוכה בנרות חשמל** (בשונה מהרב שמעלקש שטוען כי מצווה מן המובחר להדליק נרות בשמן זית). הרב משאש נוקט בגישה **תכליתית**.

הרב מקבל ביקורת על פסיקתו.

בעל הספר "**כף החיים**" מבקר את הרב משאש וטוען כי זו לא הדרך בה צריך לנהוג כיוון שבביהמ"ק הדליקו את המנורה משמן זית ולכן גם אנחנו צריכים להדליק בצורה זו.

הרב משאש משיב שהוא עומד על דעתו שניתן להדליק נרות חנוכה בנר חשמל ואף לעתיד לבוא גם בביהמ"ק ידליקו את המנורה בחשמל.

הרב סבג מבקר בחריפות את הרב משאש על טענתו שבבית המקדש ידליקו בנרות חשמל וטוען כי יש בדבריו של הרב משאש להביא ח"ו לשינוי ההלכה ממש, דבר שאסור כיוון "שההלכה לא תשתנה".

הרב משיב כי ברור שבית המקדש יהיה שונה מבתי המקדש הקודמים, זאת משום:

1. תיאור ביהמ"ק השלישי בספר יחזקאל שונה מהתיאורים הקודמים של בתי המקדש.

2. ייתכן כי תתבטל עבודת הקורבנות בבית המקדש השלישי כיוון שמטרת הקורבנות הינה להרחיק את עם ישראל מהע"ז.

הרב מסיים את תשובתו בנימה מפייסת וטוען כי אין צריך לדאוג כעת מדבר זה כיוון שההלכה לא תשתנה עד לעתיד לבוא.

לעניין שבת, הרב לא מדבר על הדלקת נרות שבת בחשמל, ניתן להסיק מתשובתו שהוא יאפשר להדליק. אבל זה לא בטוח כי יכול להיות להיות תכליות רבות להדלקת נרות בשבת (כמו שלום בית ונרות מייצרים רומנטיקה).

כיום לא פועלים לפי דעתו של הרב משאש וזה מעיד על כך שהעם-השואלים הם אלו שמעניקים את הסמכות לפוסק אך דעה זו יכולה לשמש בעת הדחק.

25

(2)

אמנם נשים שימשו בכל מיני תפקידים ותרמו לספרות השו"ת בדרכים שונות כגון **נשים כממונות** (האדמו"ר ממונקטש' ואשתו של סופר) **נשים כמדפיסות** (אשת משפחת גרילא שהייתה לא יהודיה). בנוסף, **נשים אף היו מקור השראה** (סבתו של המרש"ל לימדה גברים מאחורי פרגוד, ה"חוות יאיר" הקדיש את שם הספר לסבתו חווה ורצה להעניק לה זיכרון כיוון שהייתה תלמידת חכמים גדולה, רצה לשייך את שמו אליה Hava's Yair).

אך התופעה של **נשים כמשיבות** הינה תופעה שהתפתחה רק בתקופה האחרונה ממש. תופעה זו נעשת ע"י נשים דתיות בדרך של יצירת שינוי פנימי מתוך החברה הדתית.

מהלכת בדרכה - ספר זה נכתב ע"י מלכה פטריובסקי, בשנת 2014. בכריכת הספר האחורית נכתב כי מלכה פטריובסקי משיבה לשאלות שנשאלה. כמו כן, היא נקראת בספר "אשת הלכה" - מושג זה לקוח מהרב סלובצ'יק אשר טבע את המושג "איש ההלכה" - אדם שכל מגמתו ומחשבותיו הינם ההלכה וקיום המצוות.

ספר זה ספג ביקורת מהרב אברהם יהושע אשל שטען שאין דבר כזה אשת הלכה.

כמו כן, הרב יואל קטן ביקר את הספר, ביקורתו הייתה מורכבת מביקורת עניינית על תוכן הפסיקות והתשובות שבספר אך גם ביקורת פרסונלית - הרב ביקר את התופעה שבה אישה משיבה לשאלות וטען שזה מודרני ויוצר בעיות הלכתיות.

מביקורת זו אנו עדים לאתגר של נשים להשפיע בעולם ההלכה וכן את המורכבות שנשים נושאות בבחירת שמם הייצוגי: אשת הלכה/ רבנית/ משיבה ועוד.

מה שאלתך אסתר ותעש - ספר זה נכתב ע"י מכון נשמת, ספר זה עונה על שאלות העוסקות בעיקר בענייני נשים (דבר זה משקף חוסר פריצה לכלל העולם ההלכתי). בסוף הספר מוסבר על 2 מן המשיבת עידית ברטוב וענת נובלנסקי - הסיבה להסבר היא שכלל הזיהוי בעולם השו"ת הינו מעמדו ההלכתי של המשיב, יש צורך להסביר את מעמדן ההלכתי של נשים אלו.

נשמת הבית - גם ע"י מכון נשמת. בספר מצויין כי הספר קיבל הסכמות מרבנים - דבר זה משקף את הצורך באישור מרבנים גברים בכדי שהספר יתקבל בחברה ההלכתית, בעצם עדות לאתגר של נשים להתקבל כמשיבות.



תשובה יפה

פרטקסט הינו מושג שהוצע ע"י ג'ארד ג'נט. הפרטקסט הוא כל מה שיש בספר חוץ מגוף הספר.

הפרטקסט למעשה מייצר וממסגר את חווית הקורא, קריאתו של הקורא משתנה בעקבות הפרטקסט במודע או שלא במודע.

הפרטקסט מתחלק ל2:

פריטקסט - מה שבתוך הספר. לדוג בספרות השו"ת: כותר, לוגו, דגל המחבר (לדוג: ציור של ידי הכוהנים באחת ממהודרות תשובות הגאונים הקצרות), פונט, הסכמות, חלוקה לסימנים עם מספר סידורי, כריכה.

הפטיקסט - מה שמחוץ לספר. לדוג בספרות השו"ת: ראיונות עם המחבר, קיטלוג, ביקורות (לדוג: הביקורת של הרב יואל קטן על "מהלכת בדרכה"), פשיקווילים - חרמות, המיקום של הספר בספרייה.

הרבה פעמים קובץ שו"ת יכול להיחזות כקובץ שו"ת בעקבות הפרטקסט אך הוא יכול הרבה תוכן שאינו שו"ת כמו: חידושי תורה, דיונים תלמודים, שאלה יזומה, שאלה מהונדסת וכו'.

דוגמא לקובץ כזה יכול להיות הספר "אורח ישר" - הספר נכתב ע"י הרב שמואל-רב ציוני (שאף מוזכר באלטנוילד) והשם יש"ר זה ראשי תיבות שמו של המחבר.

מבחינת הפריטקסט - נכתב כי הספר הוא ספר שו"ת, הפריטקסט אף עוזר לנו להבין כיצד להגות את שם הספר כיוון שהשם גם נכתב ברוסית "אורח ישר" (orech yosher), בנוסף הספר מחולק לסימנים עם מספר סידורי X דבר שקורה בקבצי שו"ת.

מבחינת ההפטיקסט - הספר נמצא בספרייה של בר אילן בין כל קבצי השו"ת.

ולכן כאשר אדם ניגש לספר "אורח ישר", בעקבות הפרטקסט הוא בטוח שהוא ניגש לקובץ שו"ת, אך מעיון בספר ניתן לגלות שבספר יש כנראה רק שו"ת אחד אמיתי, והשאר זה חידושי תורה, דיונים תלמודים, שאלות יזומות ובכלל לא קובץ שו"ת.

היום ישנם הרבה אתרים במרשתת בהם מתפרסמים תשובות אך גם בתשובות דיגטליות אלו הפרטקסט יכול מאוד להשפיע על חוויות הקורא - הפונט, **הצבעים**, גודל הכתב, הדגשות וכו'.

לדוג' ודאי שלא נכתב תשובה הלכתית רצינית עם פונט של כתב קומיקס. דוג' נוספת היא בחירת הצבעים - הפד"י בעבר היה בצבע אדום ורצו לשנות את חוויות הקורא ולכן שינו את הפד"י לצבע כחול.

25
(5)